

Molenbiotoop Rapport

Naam: Molen nr. 2/A-1
Type: 8-k grondzeiler
Bouwjaar: 1772
Eigenaar: Hans Spruit
Locatie: Rottedijk 19, Bleiswijk,
Gemeente Lansingerland

Colofon

Tekst en beeld:	Dorp, Stad en Land; LILA Living Landscapes; RAAP (tenzij anders vermeld)
Onderzoekers:	Suzanne Loen, Marcel IJsselstijn, Aimée de Back
Vormgeving:	Olav Odé (RAAP)
Eindredactie:	Provincie Zuid-Holland
In opdracht van:	Provincie Zuid-Holland Maarten Koenders, Mark Ravesloot, Bureau Cultuur en Vrije Tijd Henk Koornneef, Lucas van der Velden, Afdeling Ruimte, Water en Bodem (RWB)
Eindversie:	Januari 2022
Met dank aan:	Hans Spruit

provincie
Zuid-Holland

INHOUD

- A. Inleiding
- B. Doel
- C. Werkwijze
- D. Conclusies *(Tekst; Provincie Zuid-Holland)*

Hoofdstukken

- 1. Functionele molenstatus *(Tekst; Provincie Zuid-Holland)*
- 2. Historische & landschappelijke molencontext
- 3. Zicht op de molen en belangrijke zichtlijnen
- 4. Windvang
- 5. Maatschappelijke invulling

Bijlagen

- A. Interview molenaar/eigenaar
- B. Redengevende beschrijving monument
- C. Geraadpleegde literatuur en websites
- D. Molenbiotooprapport 2009

A. Inleiding

Het begrip molenbiotop is geïntroduceerd om de windvang van en het zicht op een traditionele windmolen aan te duiden. Provincie Zuid-Holland heeft in haar Omgevingsverordening regels opgenomen ter bescherming van de molenbiotop, om hiermee voldoende wind en zicht te waarborgen ten behoeve van de molens. De provinciale regels werken door in de gemeentelijke bestemmingsplannen of in de toekomst het omgevingsplan. Hierin wordt rondom de molen een cirkel met een straal van 400 meter opgenomen waarbinnen de maximale hoogtes van objecten zijn afgestemd op de molen. Bij een beleidsherziening is de directe omgeving van elf Zuid-Hollandse molens aangewezen als bijzondere molenbiotop. De nr. 2 /A-1 in Bleiswijk is daar één van.

Een bijzondere molenbiotop houdt in dat, indien er ontwikkelingen plaatsvinden binnen een afstand van 400 meter van de molen, de molen en molenbiotop op een goede manier ruimtelijk ingepast dienen te worden. Niet alleen de windvang en het zicht, maar ook de landschappelijke context, de functionele status en de maatschappelijke status zijn aspecten om mee te wegen.

B. Doel

Het doel van de Provincie Zuid-Holland is om met de molenbiotoprapporten een handleiding op te stellen aan de hand waarvan kan worden beoordeeld of bij een nieuwe ruimtelijke ontwikkeling binnen de grenzen van één van deze elf bijzondere molenbiotopen, wordt voldaan aan het criterium dat molen en molenbiotop op een goede manier ruimtelijk worden ingepast.

C. Werkwijze

Het projectteam van Dorp, Stad en Land heeft samen met de Provincie Zuid-Holland een onderzoeksmethode samengesteld die recht doet aan de waarden van de molen. De provincie heeft 5 aspecten benoemd op basis waarvan waarden kunnen worden toegeschreven aan de molenbiotoop. Deze 5 aspecten zijn nader onderzocht en uitgewerkt door Dorp, Stad en Land en fungeren als nulmeting. Daarnaast zijn de molenaars/eigenaren voorafgaande aan het onderzoek geïnterviewd. De uitkomsten hiervan zijn in bijlage A opgenomen. De opgehaalde informatie is zoveel mogelijk verwerkt in de analyses. De molen zelf is niet onderzocht.

De 5 aspecten die zijn onderzocht en in beeld gebracht lichten we hier kort toe.

1. Functionele molenstatus

Dit is een beschrijving van de actuele functionele status van de molen, aangeleverd door de Provincie Zuid-Holland.

2. Historische & landschappelijke molencontext

Om te kunnen begrijpen wat er nu nog aanwezig is, zijn historische kaarten geanalyseerd. Niet alleen het

gebied direct om de molen, maar ook een groter geheel van land en water is in kaart gebracht. Als methodiek is gekozen voor de Landgoederenbiotoop die de Provincie Utrecht heeft ontwikkeld. Terminologie en legenda's van die methodiek zijn overgenomen.

Een beschrijving in beeld en woord van die elementen die direct samenhangen met de aanwezigheid van de molen.

3. Zicht op de molen en belangrijke zichtlijnen

Op kaart zijn de relevante en te behouden zichtlijnen vastgelegd met een beknopte beschrijving.

4. Windvang

De actuele toestand van de windvang van de molen is gevisualiseerd met behulp van GIS en het Actueel Hoogtebestand en een actuele serie van 8 omgevingsfoto's in de 8 hoofdwindrichtingen. Een beknopte beschrijving van de molenbiotoop ter plaatse, aangeleverd door de provincie Zuid-Holland, gaat hieraan vooraf.

5. Maatschappelijke invulling

De beschrijving van de actuele maatschappelijke invulling.

D. Conclusies

Molen A-1 van de Bleiswijkse Droogmakerij is het meest gave en complete restant van een hellend schepradmolen, waarvan er geen enkel exemplaar meer resteert als volwaardige molen. De molen en de omliggende bijbehorende of samenhangende elementen vormen tezamen een origineel en herkenbaar beeld van de oorspronkelijke en eerste inrichting van de Bleiswijkse Droogmakerij. Vanwege de hoge bijbehorende cultuurhistorische en monumentale waarden en om in te spelen op een mogelijke completering in de toekomst, is rondom deze incomplete molen een bijzondere molenbiotoop aangewezen. Nieuwe ontwikkelingen binnen deze bijzondere molenbiotoop, waarvan de plaats geometrisch is begrensd en verbeeld op kaart 15 in bijlage II van de Omgevingsverordening, zijn mogelijk mits de molen en molenbiotoop op een goede manier ruimtelijk worden ingepast. Hiervan is sprake als rekening wordt gehouden met de in dit molenbiotooprapport omschreven waarden van deze bijzondere molenbiotoop. Nieuwe ontwikkelingen mogen deze waarden niet onevenredig aantasten. Onderstaande aandachtspunten zijn hierbij van toepassing:

1. Functionele molenstatus

Behouden en in goede bouwkundige staat brengen van de molenromp in zijn huidige vorm of het completeren ervan tot volwaardige hellend schepradmolen (zie ook pag. 7 en 8).

2. Historische en landschappelijke molencontext

Behouden, versterken en ontwikkelen van het molenensemble langs de Rotte, in samenhang met het restant van de Binnenwegse Molen/het motorgemaal (zie ook pag. 25 t/m 28).

Behouden en versterken van de aanwezige cultuurhistorische en landschappelijke waarden op en rondom het molenerf, zoals het zomerhuis, de moestuin, de herbouwde hooiberg en op de molen afgestemde erfbeplantingen (zie ook pag. 29 t/m 34).

Zichtbaar maken en uitdragen van het verhaal dat de molen en alle bijbehorende of samenhangende elementen vertellen over de oorspronkelijke inrichting en het gebruik van de Bleiswijkse Droogmakerij (zie ook pag. 14 t/m 24).

3. Zicht op de molen en belangrijke zichtlijnen

Behouden en versterken van de zichtlijnen van en naar de molen, zoals afgebeeld op pag. 36 (zie ook pag. 35 en 36).

4. Windvang

Waarborgen van voldoende openheid rondom de molen in alle acht op pag. 38, 39 en 40 getoonde windrichtingen ten behoeve van de windvang van en het zicht op de molen, zodat deze in de toekomst als volwaardig maalwerktuig kan functioneren als deze eenmaal is gecompleteerd (zie ook pag. 37 t/m 40).

5. Maatschappelijke invulling

Beter beleefbaar maken van het molencomplex door bijvoorbeeld het verbeteren van de (openbare) toegankelijkheid, het zicht op de molen en/of door informatievoorzieningen, indien zich hiertoe kansen aandienen (zie ook pag. 41).

1

Functionele molenstatus

De actuele functie van de molen.

Molen A-1 van de Bleiswijkse Droogmakerij is het meest complete restant van een hellend schepradmolen in Nederland en om die reden in 1975 op de Rijksmonumentenlijst geplaatst. Thans zijn er nog vier restanten van dergelijke molens, allen gelegen binnen de Bleiswijkse Droogmakerij, waarvan bij twee ook de waterlopen nog daadwerkelijk aanwezig zijn. Tot op heden zijn er 26 molens bekend die ooit met een hellend scheprad waren uitgerust, waarvan er 14 stonden in de Bleiswijkse Droogmakerij. De uitvinder A.G. Eckhardt had diverse uitvindingen op zijn naam staan, zowel in Nederland als Engeland.

De uitgeveende plassen rondom Bleiswijk waren de eerste die op initiatief en onder het gezag van de overheid zijn drooggelegd. Hierna volgden de plassen rond Nieuwkoop en Zevenhoven, de Zuidplas en de Haarlemmermeer. De reden voor de overheidsbemoeienis was gelegen in het feit dat de plassen door afslag steeds groter werden en een bedreiging gingen vormen voor de wegen, dijken en dorpen. De droogmaking van de plassen rond Bleiswijk maakte het bemalen van de Rotte noodzakelijk en had tot gevolg dat het hoogheemraadschap van Schieland zich voortaan ook met de binnenlandse waterstaat moest bemoeien.

In de 18e eeuw was Christiaan Brunings de belangrijkste waterbouwkundige. Hij is begonnen als opzichter bij het hoogheemraadschap van Rijnland en later benoemd als inspecteur-generaal van 's-Lands Rivieren, de voorloper van Rijkswaterstaat en daarna tevens benoemd als adviseur van de commissie die belast was met het droogmaken van de plassen rond Bleiswijk. Omdat het hellend scheprad in de Beekmolen te Den Haag een gunstige indruk op hem had gemaakt, is de toepassing ervan in de Bleiswijkse Droogmakerij aan hem toe te schrijven. De uitgebreide proeven in de Bleiswijkse Droogmakerij, waar op twee verschillende plaatsen een molen met gewoon scheprad het moest opnemen tegen een molen met hellend scheprad, zijn eeuwenlang beschouwd als de beste proeven ooit met molens gedaan. De restanten van proefmolen 1, de voormalige Binnenwegse Molen nr. 1 die was uitgerust met een staand scheprad, en proefmolen 2, de A-1, zijn nog altijd aanwezig langs de Rottedijk en vertellen een uniek verhaal.

Met de komst van de elektrische bemaling is de A-1 in 1914 buiten bedrijf gesteld. De molen werd gesloopt tot op de eerste bintlaag en van een dak voorzien. Dit onderstuk van de molen werd aangekocht voor bewoning door de laatste molenaar samen met een tweede koper. In 1972 kreeg de huidige particuliere eigenaar de molen in zijn bezit. Een deel van het interieur van de molen is kort

na 1972 verwijderd, maar de onderdelen zijn bewaard gebleven en maken herstel in de toekomst nog mogelijk. De molen wordt heden ten dage niet meer bewoond, naast de molen is een soort noodwoning geplaatst waarin de eigenaar met zijn familie woont. De gemetselde waterlopen met toebehoren zijn nog altijd aanwezig in de kelder onder de molen. Indien maalvaardig gemaakt, zou de molen ook nog altijd de polder kunnen bemalen omdat dit deel van de Bleiswijkse Droogmakerij onaangetast is gebleven. De waterstaatkundige situatie is nog als vanouds, de windvang optimaal. Dit in tegenstelling tot het overgrote deel van de rest van de droogmakerij, dat hoofdzakelijk als recreatie- en woongebied is ingericht en weinig openheid meer kent.

Omdat er nergens meer molens bestaan met een hellend scheprad, zijn er vanuit de toenmalige Rijksdienst voor de Monumentenzorg pogingen ondernomen om de A-1 weer te completeren. Daartoe werd door deze dienst een restauratiebestek gemaakt. Ook de provincie Zuid-Holland en de toenmalige gemeente Bleiswijk ondersteunden dit initiatief. Omdat de molen eigendom was van een particuliere eigenaar, met beperkte subsidiemogelijkheden, is dit nooit van de grond gekomen. Wel is dit de reden dat er voor deze incomplete molen een bijzondere molenbiotoop is aangewezen en er op die manier rekening wordt gehouden met de mogelijkheid dat deze molen in toekomst ooit nog eens gecompleteerd wordt.

Historische en landschappelijke molencontext

Historische en landschappelijke ontwikkeling van de molencontext

Om de relatie tussen de individuele molen en het omliggende landschap te begrijpen en op waarde te schatten, kijken we naar de historische ontwikkeling van het gebied en de rol van de molen daarin. Middels een serie historische kaarten door de jaren heen wordt verduidelijkt hoe het landschap zelf maar ook de rol van de molen daarin is veranderd. Vervolgens worden de verdwenen en aanwezige relaties tussen molen en omgeving op 3 schaalniveau's geanalyseerd en vastgesteld.

Molencontext op 3 schaalniveau's

Molenzone

Een molenzone is een gebied waarin zich, min of meer aaneengesloten, verscheidene historische molenplaatsen en molencomplexen bevinden. Kenmerkend voor een molenzone is zowel de ruimtelijke en/of (waterstaatkundig-) functionele samenhang als de beleefde samenhang tussen de molenplaatsen en -complexen. De samenhang wordt gevormd door de lange lijnen in het landschap als weg- en waterstructuren, polderboezemsystemen en het omringende natuur- en cultuurlandschap. De molen nr. 2/A-1 Bleiswijk speelde als boezemmolen een belangrijke rol

in de droogmaking en waterbeheersing van de Bleiswijkse Droogmakerij die uitwatert in de hoofdboezem de rivier de Rotte. De Bleiswijkse Droogmakerij werd drooggemaakt en bemalen door 27 molens. De molencomplexen rond het noordelijke deel van de Hoofdboezem Rotte en een deel van de Bleiswijkse Droogmakerij bepalen deze Molenzone.

Moleninvloedsfeer

Een moleninvloedsfeer omvat:

- de individuele molenplaats zelf die bestaat uit de molen, het molenerf, de moestuin, bijgebouwen, paden, wateren en beplanting;
- (delen van) een molenensemble of molencomplex zoals een molengang, (tussen-)boezems en kaden en (delen van) paden en wegen, wateren en beplanting;
- de molenbiotoop; een juridisch vastgelegde cirkel met een straal van 400 m. (tenzij anders aangegeven) om de windvang rond de molen te garanderen.
- zichtrelaties van de molen naar de omgeving en vanuit de omgeving naar de molen en/of molenensembles.
- een buffer waarbinnen sprake is van relaties tussen de molen en haar omgeving. Deze omvat bovengenoemde aspecten en delen van de onderliggende landschappelijke onderlegger zoals agrarische en/of poldercomplexen, en basisstructuren als primaire weg- en waterstructuren als rivieren, vaarten en boezems.

Molentomp A-1 op het dijktafud met gemetselde toog van de achterwaterloop. Links van de Molen staat het zomerhuis met bakoven en schuren (Bron: RCE, foto G.J. Drukker, 1976)

Bij deze molen maken delen van De Klappolder, de Boezemvaart, De Rottedijk en de Rotte onderdeel uit van de moleninvloedsfeer.

Molenplaats en molenensemble

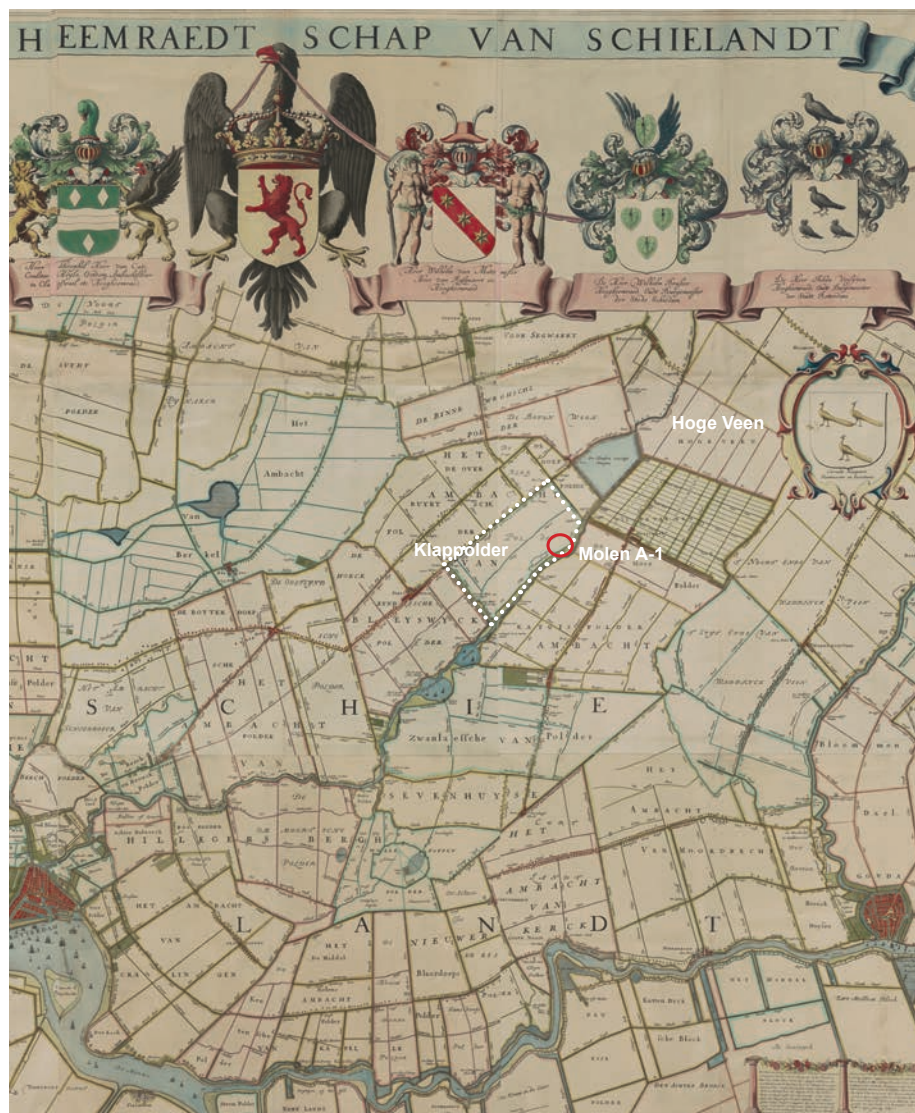
- de individuele molenplaats zelf bestaat uit de verschillende onderdelen als de molen (-restanten), het molenerf, de moestuin, bijgebouwen, paden, wateren en beplanting;
- een molenensemble heeft betrekking op de directe omgeving van de molenplaats en haar ruimtelijk - functionele samengang. Dit kan (een deel van) een molencomplex zoals een molengang omvatten en (tussen-)boezems en kaden en (delen van) dijken, paden en wegen en wateren en beplanting.

Bij deze molen vormt de eigen molenplaats samen met het motorgemaal aan het deel van de Rottedijk tussen de Moerkapelse Zijde en de A12 een herkenbaar ensemble.

Zicht op de achterwaterloop

Historische ontwikkeling polder- en molencomplexen

Van veenpolders naar de Droogmakerijen van Bleiswijk en Hillegersberg

De kaart van het waterschap uit 1684 geeft de nieuwe polderindeling aan. Het gebied is dan nog grotendeels een plassengebied dat is ontstaan door de winning van veen voor brandstof. De gemeente Rotterdam en het hoogheemraadschap maken dan al plannen om het gebied tussen Moerkapelle en Hillegersberg, als al het veen is gedelfd, weer droog te malen en geschikt te maken als landbouwgebied. Hiervoor is een grootschalig bemalingssysteem en polder-boezemsysteem uitgedacht voor vijf verschillende polders: De Bleiswijkse Droogmakerij. De Bleiswijkse Droogmakerij was de eerste droogmaking die door de overheid werd ontwikkeld en gefinancierd.

Kaart van Het Hoge Heemraedt schap van Schielandt (1684)
HHSK

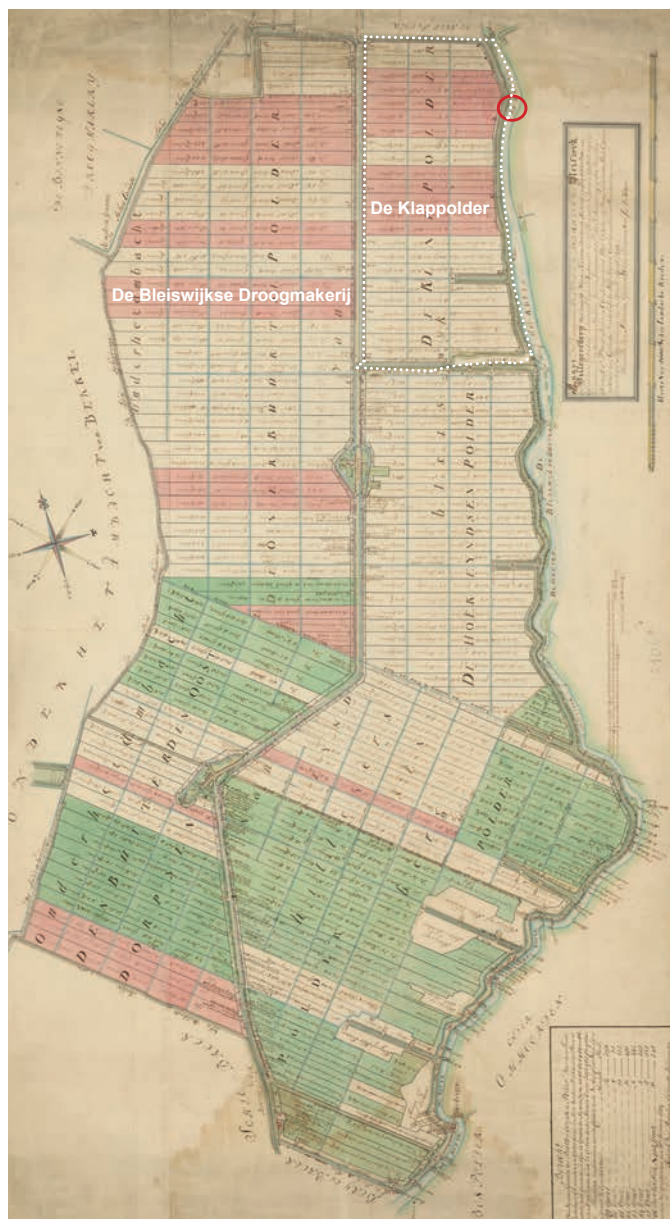
Kaart van Schieland en Krimpenerwaard (1745) (Bron: RCE)

Van veen, naar plassen, naar de Bleiswijkse Droogmakerij

De kaart geeft de situatie aan in 1745. Te zien is hoe de natte vervening heeft geleid tot een groot plassengebied. Het gebied ten noorden van de Klappolder is al drooggemaakt maar de Klappolder zelf en het omringend land is nog een plassengebied.

Molen nr. 2/A-1 is een van de 4 boezemmolens die polderwater uit de Boezemvaart, een tussenboezem rondom de Klappolder, uitmaalden in de Rotte. De molen bevindt zich dicht bij de oorsprong van de rivier de Rotte. De Rotte is ontstaan als veenriviertje dat ontsprong op het hoogste punt van een veenkoepel. Dit hoogste punt zal zich ongeveer tussen Benthuizen, Hazerswoude en Moerkapelle hebben bevonden in het gebied dat het Hoge Veem werd genoemd.

- Vanaf het jaar 1000 n.C. trokken boeren het woeste veengebied in en brachten het in cultuur.
- Rond 1300 was het veengebied volledig ontgonnen en lagen er akkers, weilanden en nederzettingen. De sloten ontwaterden direct op de Rotte met inklinking tot gevolg. Veenmolens werden ingezet om de gronden droog te houden. Ook begon men met het afsteken van turf, eerst met de droge vervening boven de waterspiegel. Later ging men over tot natte vervening onder de waterspiegel. Zo ontstonden steeds grotere plassen.
- Van de 16de tot de 18de eeuw onstond hierdoor een groot uitgestrekt plassengebied. Toen de turf was gewonnen hadden deze plassen nauwelijks nog economische waarde.
- Vanaf de 17de eeuw werden plannen ontwikkeld om de plassen droog te maken. Halverwege de 17de eeuw werden de eerste plassen in het noorden van het gebied drooggemaakt.
- In 1765 werd het plan voor de De Bleiswijkse Droogmakerij ingediend. Het was de eerste droogmaking die door de overheid werd ontwikkeld en gefinancierd.

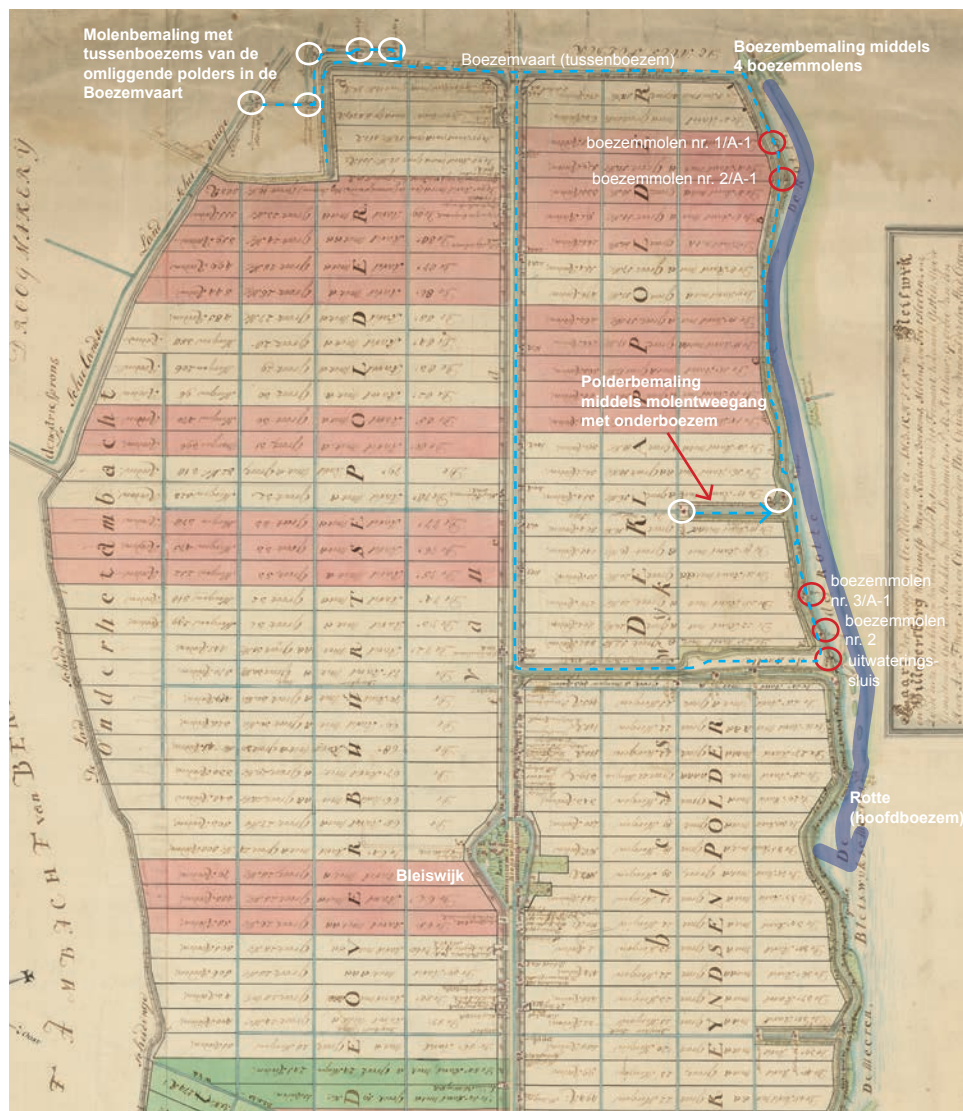

De Klappolder en de Bleiswijkse Droogmakerij

Op deze kaart is de ligging van de molen nr. 2/A-1 in de Klappolder van de Bleiswijkse Droogmakerij te zien.

Door de vervening lag de poldervloer van de droogmakerijen laag ten opzichte van hoofdboezem de rivier de Rotte. Het uitslaan van polderwater verliep dan ook stapsgewijs. Verschillende polders rondom de Klappolder maalden hun polderwater met molengangen en benedenboezems uit naar de Boezemvaart van de Klappolder.

De Bleiswijkse Droogmakerij en de molen gelegen tussen de Klappolder en de Rotte. Eigen bewerking van: Kaart van de drooggemaakte polders in de ambachten van Bleiswijk en Hillgersberg (1782) van Hendrik van Straalen (Bron: Nationaal Archief)

De Boezemvaart en de boezemmolens

Op deze afbeelding is te zien welke rol de bemaling van de Klappolder en de Boezemvaart speelde in de Bleiswijkse Droogmakerij. Molen nr. 2/A-1 is een van de vier molens die zowel de Klappolder als enkele noordwestelijk gelegen polders bemalden.

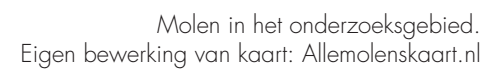
De Boezemvaart (de tussenboezem) werd door de Rottekade gescheiden van de lager gelegen Klappolder en de hoger gelegen Rotte (de hoofdboezem). De 4 boezemmolens, waaronder molen nr. 2/A-1, sloegen het water uit op de Rotte. Het polderwater uit de Klappolder zelf werd via een molentweegang met een tussenboezem naar de Boezemvaart gemalen. Vanuit deze tussenboezem werd het water vervolgens uitgeslagen op de Rotte (de hoofdboezem) van waar het naar het buitenwater van de Nieuwe Maas werd geleid. Via de Bleiswijkse Verlaat (een schutsluis) was het gebied voor vervoer over water ontsloten.

De Klappolder in het Noordelijk deel van Bleiswijkse Droogmakerij. Eigen bewerking van: Kaart van de drooggemaakte polders in de ambachten van Bleiswijk en Hillgersberg (1782) van Hendrik van Straalen (Bron: Nationaal Archief)

De 20ste eeuw wordt gekenmerkt door een toename van infrastructuur en rationalisering van het landschap en het waterbeheer. De aanleg van het treinspoor en de snelweg snijdt het gebied af van het meer intensief gebruikte recreatiegebied rond de Rottemeren ten zuiden van het onderzoeksgebied.

Topografische Kaart uit 1900. (Bron: Topotijdreis.nl)

Onderzoeksgebied en de Molenplaats van molen nr. 2/A-1.
(Bron: Cyclomedia)

Molencontext schaalniveau molenzone

Molenzone noordelijk Rotte-boezemgebied

Aan beide zijden van de Rotte bevonden zich molencomplexen. De Rotte, als hoofdboezem reeg deze complexen ruimtelijk aan elkaar. Functioneel en ruimtelijk vormden de 27 molens van de Bleiswijkse Droogmakerij aan de westelijke oever van de Rotte een beeldbepalend molencomplex.

Door toename van visuele barrières en (gedeeltelijke) afbraak van molens is de beleefbaarheid van de molenzone aangetast maar in potentie nog aanwezig. Er zijn mogelijkheden om de beleefbaarheid en onderlinge samenhang tussen de opeenvolgende resterende molenplaatsen -complexen en molengangen te versterken.

	molen (-restant) aanwezig
	molen verdwenen
	landmark
	bijgebouwen aanwezig
	bijgebouwen verdwenen
	beeldbepalende beplanting
	lijnvormige bebouwing aanwezig
	lijnvormige bebouwing verdwenen
	molenbiotoop
	basisstructuur water aanwezig
	basisstructuur water verdwenen
	water-lijnen aanwezig
	water-lijnen verdwenen
	wegen aanwezig
	wegen verdwenen
	paden aanwezig
	paden verdwenen
	watervlakken aanwezig
	watervlakken verdwenen
	molenerf en -land aanwezig
	molenerf en -land verdwenen
	moestuin en -land aanwezig
	moestuin en -land verdwenen
	brug/heul/sluis aanwezig
	brug/heul/sluis verdwenen
	molenzone
	moleninvloedsfeer

Molencontext schaalniveau moleninvloedsfeer

Waterlijnen en (land-)paden

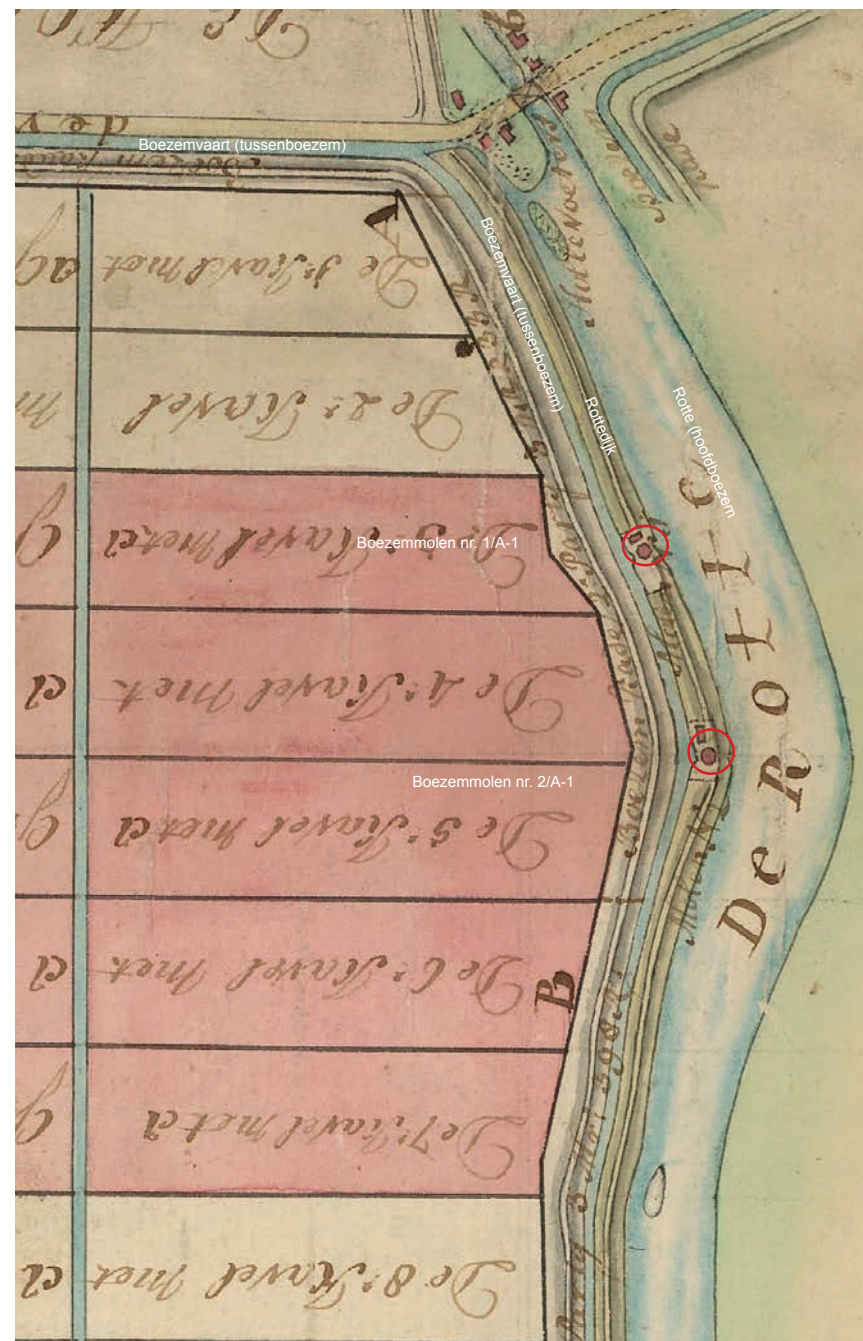
Over de Rottedijk verbond een landpad de molens.
Informele land- en/of kerkepaden liepen dwars door de polder en verbonden de Rottedijk met de Kruisweg en de Hoefweg.

Molenbiotoop, moleninvloedsfeer en molenzone

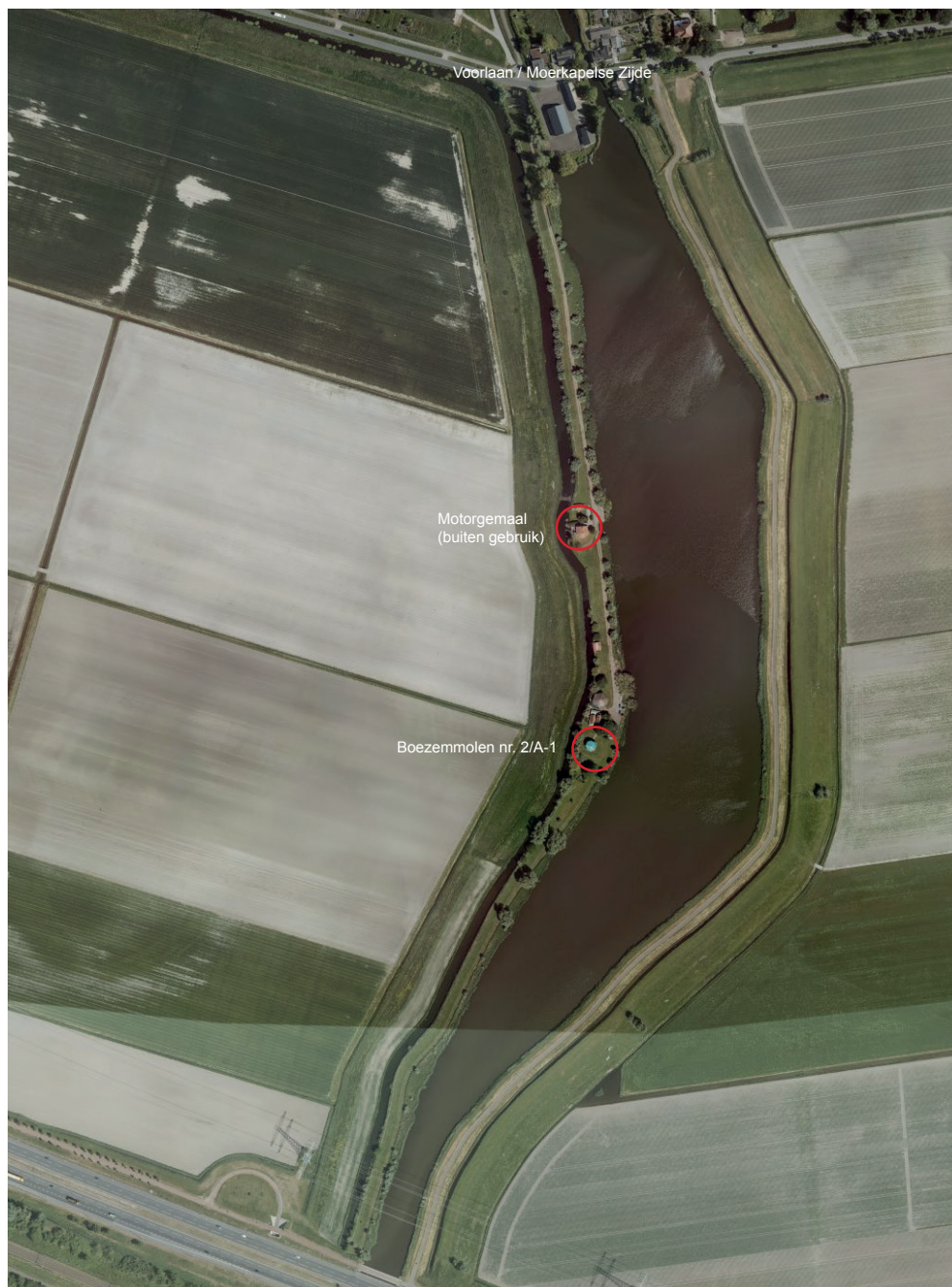
- molen (-restant) aanwezig
- molen verdwenen
- ✱ landmark
- bijgebouwen aanwezig
- bijgebouwen verdwenen
- ✱ beeldbepalende beplanting
- lijnvormige bebouwing aanwezig
- - - lijnvormige bebouwing verdwenen
- molenbiotoop
- ↩ basisstructuur water aanwezig
- ↩ basisstructuur water verdwenen
- water-lijnen aanwezig
- - - water-lijnen verdwenen
- wegen aanwezig
- - - wegen verdwenen
- paden aanwezig
- - - paden verdwenen
- ▒ watervlakken aanwezig
- ▒ watervlakken verdwenen
- ▒ molenerf en -land aanwezig
- ▒ molenerf en -land verdwenen
- ▒ moestuin en -land aanwezig
- ▒ moestuin en -land verdwenen
- ▒ brug/heul/sluis aanwezig
- ▒ brug/heul/sluis verdwenen
- ▒ molenzone
- ▒ moleninvloedsfeer

Analyse molenensemble

Ligging van de molen nr. 2/A-1

Eigen bewerking van: Kaart van de drooggemaakte polders in de ambachten van Bleiswijk en Hilligersberg (1782) van Hendrik van Straalen. (Bron: Nationaal Archief)

Luchtfoto huidige situering molen nr. 2/A-1 en
gemaal op de Rottedijk

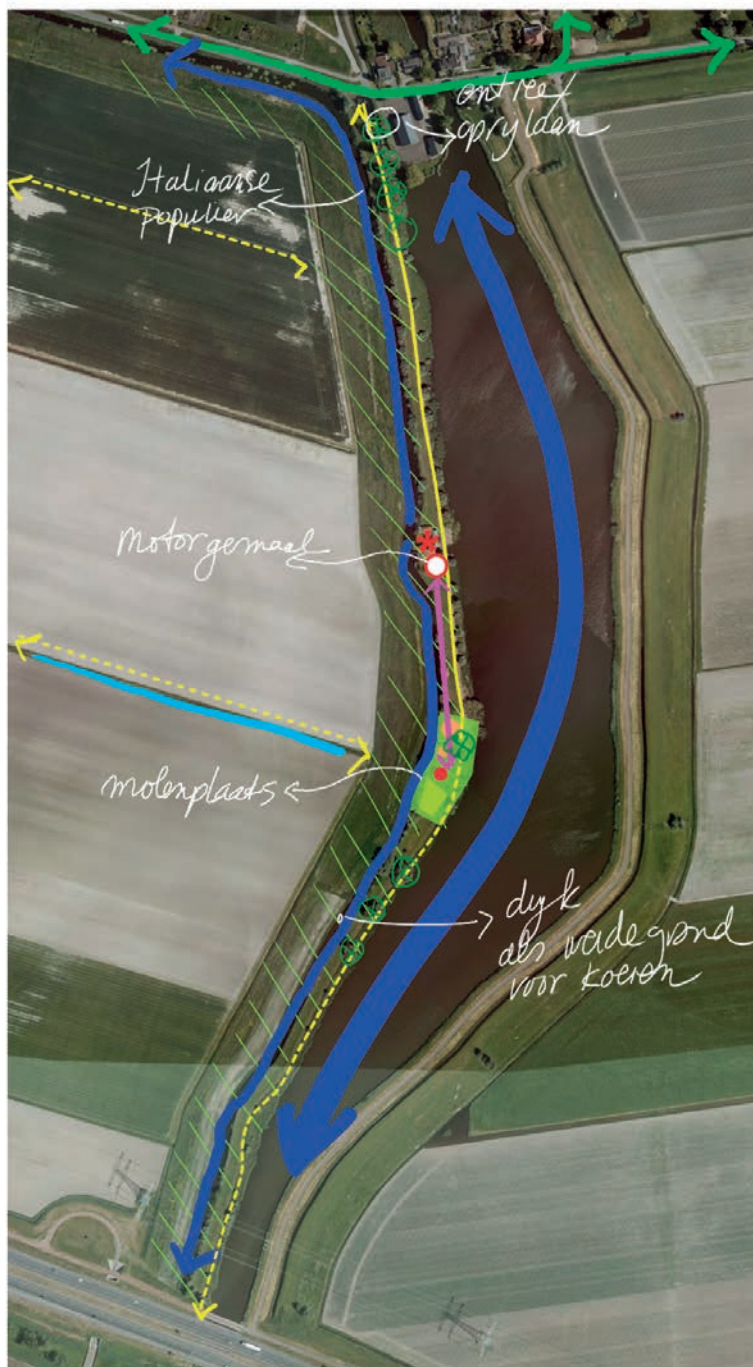
Molenensemble

Vanaf de entree aan de Voorlaan in het Noorden tot de kruising met de A12 in het Zuiden vormt de Rottedijk met het motorgemaal en het molenrestant een molenensemble. Het pad dat vanaf de Voorlaan/Moerkapelse Zijde naar de molenplaats leidt is halfverhard en omzoomd door bomen. Dit draagt bij aan een intiem, historisch en groen karakter. De groene dijkwaluds waren in gebruik als weidegronden, gras en hooiland. Deze maken onderdeel uit van het ensemble.

Vanaf de overzijde van de Rotte gezien is het historische ensemble van molenstomp, bijgebouwen en gemaal omzoomd door geboomte goed waarneembaar.

Zicht over de rechteroever van de Rotte vanaf de dijk langs het Molengangenpad. (Bron: natuurlandschap.blogspot.com)

- molen (-restant) aanwezig
- molen verdwenen
- ✱ landmark
- bijgebouwen aanwezig
- bijgebouwen verdwenen
- ✱ beeldbepalende beplanting
- lijnvormige bebouwing aanwezig
- - - lijnvormige bebouwing verdwenen
- molenbiotoop
- ↪ basisstructuur water aanwezig
- - - ↪ basisstructuur water verdwenen
- water-lijnen aanwezig
- - - water-lijnen verdwenen
- wegen aanwezig
- - - wegen verdwenen
- paden aanwezig
- - - paden verdwenen
- ▴ watervlakken aanwezig
- ▴ - - - watervlakken verdwenen
- ▴ molenerf en -land aanwezig
- ▴ - - - molenerf en -land verdwenen
- ▴ moestuin en -land aanwezig
- ▴ - - - moestuin en -land verdwenen
- ▴ brug/heul/sluis aanwezig
- ▴ - - - brug/heul/sluis verdwenen
- molenzone
- moleninvloedsfeer

Luchtfoto huidige situering molen nr. 2/A1 en molenerf.

Een lang toegangspad vanaf de Voorlaan/Moerkapelse Zijde leidt naar de molenplaats. Het erf wordt in het midden gemarkeerd door een kastanje en restanten van het zomerhuis. De molenstomp bevindt zich verhoogd op het dijktaalud. Hierachter bevindt zich in de beschutting van het dijktaalud de moestuin. Het groene dijktaalud strekt zich uit tot de A12. Het geheel vormt door de groene omzoming en de karakteristieke molenstomp op het dijktaalud een verstillend en intiem geheel.

De molen

Een stenen trap leidt naar de molenstomp op het dijktaalud. Aan de achterzijde van de molen bevindt zich langs de boezemvaart de gemetselde toeg van de achterwaterloop. Deze plek is niet goed zichtbaar. Volgens de huidige eigenaar is deze gemetselde toeg eens ingestort door blikseminslag.

De hooiberg

De entree van de molenplaats wordt gemarkeerd door een hooiberg. Deze hooiberg is volgens de huidige bewoners ooit afgebroken en verplaatst geweest wegens erfpacht conflicten en vervolgens op dezelfde plaats weer herbouwd met deels dezelfde materialen.

Het zomerhuis

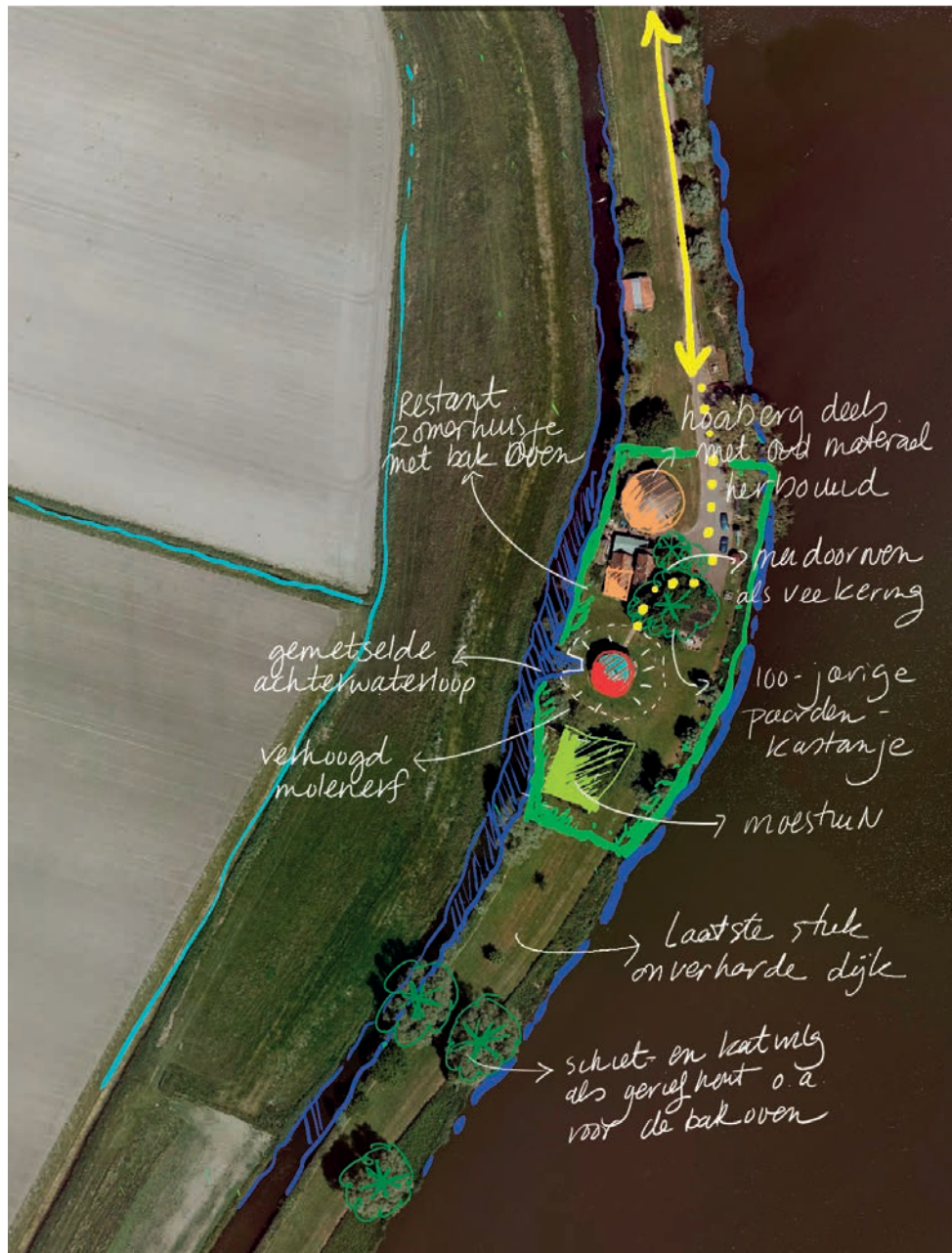
Hierin bevindt zich nog een bakoven. De bakoven werd onder andere gestookt met geriefhout uit de omgeving.

Groen en beplanting

- De Moestuin bevindt zich in een beschutting van het dijktaalud aan de Boezemvaart. De moestuin bevindt zich op dezelfde plaats als aangegeven op vroeg 19de eeuwse minuutplannen.
- De huidige eigenaren vertelden dat de paardenkastanje die het erf markeert ongeveer 100 jaar oud moet zijn.

- De gehele dijk was in gebruik voor de beweiding van koeien en is nog steeds onverhard, uitgezonderd van de halfverharding van het erf en het toegangspad. Meidoornen werden vroeger ingezet als veekering en geriefhout. Op het erf voor het zomerhuis bevinden zich meidoornen.
- Langs de waterkanten van de Rotte en de Boezemvaart groeien diverse soorten wilgen. Wilgen fungeren als natuurlijke oeversbeschoeiing en bieden gerief- en brandhout. Volgens de huidige eigenaren werd het wilgenhout tevens gebruikt voor het stoken van de bakoven in het zomerhuisje.

Analyse molenplaats

	molen (-restant) aanwezig
	molen verdwenen
	landmark
	bijgebouwen aanwezig
	bijgebouwen verdwenen
	beeldbepalende beplanting
	lijnvormige bebouwing aanwezig
	lijnvormige bebouwing verdwenen
	molenbiotop
	basisstructuur water aanwezig
	basisstructuur water verdwenen
	water-lijnen aanwezig
	water-lijnen verdwenen
	wegen aanwezig
	wegen verdwenen
	paden aanwezig
	paden verdwenen
	watervlakken aanwezig
	watervlakken verdwenen
	molenerf en -land aanwezig
	molenerf en -land verdwenen
	moestuin en -land aanwezig
	moestuin en -land verdwenen
	brug/heul/sluis aanwezig
	brug/heul/sluis verdwenen
	molenzone
	moleninvloedsfeer

Molenzijde gericht naar de Rotte. Molen A-1.
Fotograaf: Koning, A.J. de. (Bron: Vereniging de Hollandse Molen)

Molensloop A-1 op het verhoogde dijktafud met de gemetselde toeg van de
achterwaterloop. Links van de Molen staat het zomerhuis met bakoven en schuren.
Foto: Restant van achtkante grondzeiler/1976.
Fotograaf: G.J. Drukker. (Bron: RCE)

Situatie van de molenplaats van molen nr. 2/A-1 in 2014. Zicht over de recheroever van de Rotte vanaf de dijk langs het Molengangenpad. Fotograaf Hans14. (Bron: natuurlandschap.blogspot.nl)

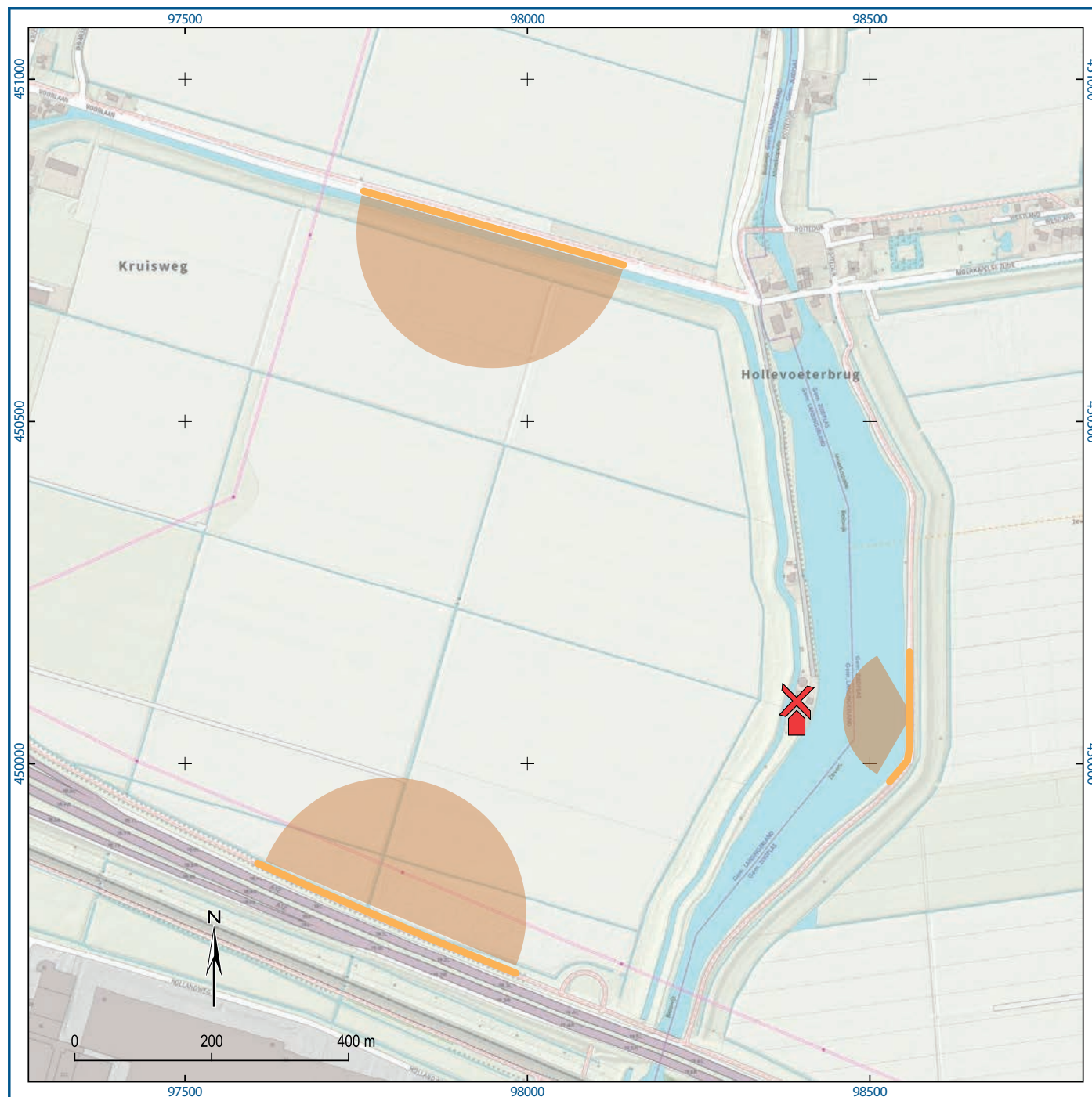

Huidige situatie van de molenplaats van molen nr. 2/A-1. Gezien vanuit het westen aan de binnendijkse zijde van de Klappolder. (Bron: Cyclomedia)

3

Zicht op de molen en belangrijke zichtlijnen

Vanuit verschillende kanten is er goed en ver zicht op het dijktracé met het molenensemble, hoewel de dichte begroeiing rond de molen de stomp van de A-1 wel grotendeels aan het zicht onttrekt. Het beste zicht is er vanaf de dijk en het fietspad aan de overzijde van de Rotte. Maar ook vanaf de verder weg gelegen Voorlaan en de snelweg A12 (met naastgelegen fietspad) is het dijktracé met het molenensemble goed zichtbaar.

- Molen
- Zichtveld
- Lengteas zichtveld
- Zichtlijn

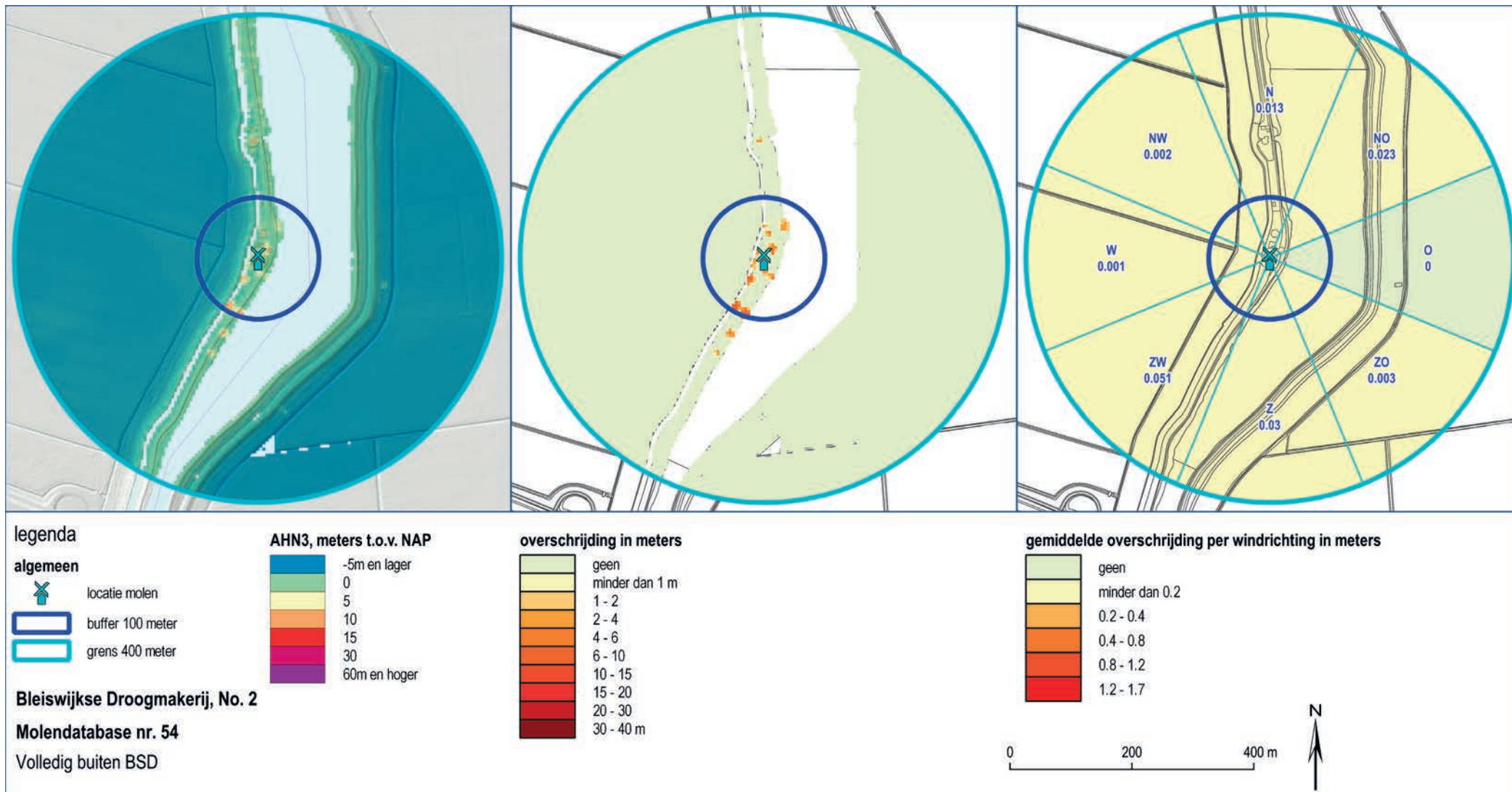
4

Windvang

De invloed van de nabije bebouwing en beplanting rond de molen op de toe- en afvoer van wind.

Dit molenrestant staat in een ongerept Polderlandschap langs de Rotte. Alleen direct rondom de molen komen enkele windbelemmerende obstakels voor zoals diverse opgaande beplantingen die als erfafbakening en voor beschutting dienen. Het gaat veelal om snoeibaar groen, dus mocht de molen ooit gecompleteerd worden, dan kan de directe omgeving gemakkelijk worden aangepast aan de behoeften van een functionele molen. Ten zuiden van de molen, buiten de molenbiotoop, loopt de A12 en het spoor. Hierlangs bevinden zich eveneens opgaande beplantingen. Direct ten noorden van de molen staat de originele schuur met bakhuis en daarachter de hooimijt. Deze zijn gelijktijdig met de molen gebouwd. Op ongeveer 185 meter afstand staat het zeer waardevolle restant van de molen van de Binnenwegse Polder met de bijbehorende originele schuur. Direct ten noordoosten van de A-1 staat de noodwoning van de familie Spruit.

Op het erf komen diverse elementen voor die bij een traditionele erfinrichting van de poldermolen behoren, zoals de moestuin, de waslijn, divers hakhout en wilgen waarvan de wilgentenen voor diverse doeleinden werden gebruikt. Al met al nog een gaaf molenerf met een sterke verhaalwaarde.

Foto's vanaf maaiveld in 8 windrichtingen (Opname juni 2021).

5

Maatschappelijke invulling

De educatieve, recreatieve of sociale betekenis van de molen voor zijn bredere omgeving.

De nr. 2 /A-1 vervult momenteel geen recreatieve of educatieve functie. Als onderdeel van een molenensemble op een gaaf bewaard dijktracé fungeert de molensomp wel als markant herkenningspunt voor het passerende verkeer op de Rottedijk, de Voorlaan en de A12. Het gehele dijktracé is privaat eigendom en wordt door de eigenaar in zo oorspronkelijk mogelijke staat (onverhard) gehouden.

Zicht vanaf het verhoogde molenerf van de nr. 2/A-1 naar de stomp van de nr. 1/A-1 met de Boezemvaart.

De stomp van de A-1 gezien vanuit het zuiden met rechts achter het verhoogde molenerf het woonhuis van de eigenaar.

Bijlage A. Interview molenaar/eigenaar

Interview molen nr. 2/A-1Bleiswijk
14 mei 2021

Eigenaar/bewoner: Hans Spruit

Kansen en bedreigingen

Welke kansen/mogelijkheden ziet u ter verbetering van de ruimtelijke inrichting van de directe omgeving van de molen?

Het gaat mij vooral om het tegenhouden van bedreigingen. Ik ben voor de boeren maar niet voor de intensieve veeteelt. In de gemeente Zuidplas willen ze een vijfde dorp gaan bouwen. Ik leerde vroeger op de lagere school dat een dorp uit zo'n 25 tot 50 huizen bestaat waarvan verschillende boerderijen die voor voedsel zorgen en werkgelegenheid. In dat vijfde dorp willen ze minimaal 4500 tot maximaal 8000 woningen bouwen. En dan willen ze windmolens bouwen en zonnepanelen aanleggen. Dit is het allerlaatste stukje ongerepte Rottegebied. Hier verderop zit een boorput van de NAM, die inmiddels buiten gebruik is. Daarmee haalden ze olie naar boven die zo dik was dat ze met stoom verdund moest worden. De NAM wilde een stoominjectieinstallatie bouwen die een continu geluid van 82 decibel zou produceren. We hebben toen de Stichting Behoud Rottegebied opgericht en de toezegging gekregen dat het hele Rottegebied tussen de A12 en de Noorddijk bij het oude zou blijven. Maar nu willen ze er een recreatiegebied van maken. Ook voor het gebied hier achter zijn allerlei plannen. Ik heb ze nog niet durven bekijken. Als het te gek wordt ga ik hier weg. Het fietspad aan de overkant van de Rotte heb ik met bezwaarschriften zo'n 12 tot 13 jaar kunnen tegenhouden. Nu hoor je elk weekend het geschreeuw van wielrenners. Ik wil dat het hier vrij en open blijft. Mocht de molen ooit

nog gecompleteerd worden dan zal ik wel wat bomen moeten kappen. Dat is vrij simpel en zal ik dan ook doen.

Beheer en gebruik

Welke partijen of personen zijn er betrokken bij het beheer en gebruik van de molen?

Mijn opa woonde vroeger op de molen G2 in Bergschenhoek. In 1971 heb ik deze molen gekocht, de A1 in Bleiswijk. Ik heb toen een beroepsfotograaf alles laten fotograferen. Het dak leek op de foto's wel nieuw maar was zo slecht dat je er met je vuist een gat in kon slaan. Toen ik met mijn vader bezig was een nieuw (plat) dak te maken kwamen er twee mensen het erf oprijden om te vragen wat de plannen waren. Een iemand van woningtoezicht van de gemeente Bleiswijk en iemand van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Van de Rijksdienst begonnen ze toen meteen te dreigen met de bouwpolitie. Ik zei dat ik zoveel mogelijk van wat er origineel was wilde behouden. Er zijn toen herstelplannen gemaakt, ondertekend door de Rijksdienst, die bestekken heb ik allemaal nog bewaard. Over het interieur waren we het nog niet helemaal eens, maar het hellend scheprad zouden we helemaal reconstrueren en met een motor aandrijven zodat je kon zien hoe het werkte. We hebben hier immers zowel aan de voor- als achterkant nog water. We zouden binnen 1 à 2 jaar beginnen en ik had al voor een vermogen aan hout gekocht, bedoeld voor het hele achtkant en voor een deel van de kap. Ik heb nog foto's dat het allemaal in de opslag ligt. Maar het eikenhout werd steeds duurder, dus ik kreeg de toezegging dat ik al het hout wat ik nodig had later met rente terug zou krijgen. De kwitanties heb ik al die tijd bewaard. Zo heb ik mij 8 jaar aan het lijntje laten houden. De toezeggingen zijn nooit waargemaakt, er is nooit subsidie verstrekt. Ondertussen had ik een hoge schuld bij de bank opgebouwd. Het is nooit helemaal

goed gekomen, ik heb geen vertrouwen meer in de overheid. Door bemiddeling van de provincie heb ik tientallen jaren later een behoorlijk deel van het geïnvesteerde bedrag terug gekregen, zo'n 85 procent, maar nooit rente of schadevergoeding.

Betekenis en immateriële waarde

Hoe wordt de molen gewaardeerd en beleefd in de buurt?

In het begin was het land op de dijk nog van een constructiebedrijf dat er huisjes op had willen bouwen. Maar dat mocht niet vanwege de natuurbestemming. Toen de eigenaar ging emigreren heb ik in 1980 het land kunnen kopen, waardoor de dijk tot aan de A12 nu van mij is. Ik kocht het niet alleen voor mijn eigen vrijheid maar ook om de dijk te kunnen behouden. Het is het enige stukje dijk langs de gehele Rotte wat nog niet geasfalteerd is. Dit is de enige dijk die nog authentiek is. De eerste 15 jaar hebben we op de zolder van de molen gewoond. Die hadden we wat opgeknapt, maar we konden er nooit teveel aan doen omdat er nog geen duidelijkheid was van de Rijksdienst wat er met de molen zou gaan gebeuren. Uiteindelijk was dat geen doen meer met drie kinderen, dus toen hebben we toestemming gekregen om een noodwoning naast de molen te bouwen. Daar wonen we inmiddels al zo'n 35 jaar.

Welke historische betekenis heeft de molen?

Zie voor de historische betekenis van de molen H1 Functionele status. Voor meer informatie wordt verwezen naar: J. Hofstra (2021). *Bouwhistorisch onderzoek Molen A-1 te Bleiswijk; onderzoek naar het ontstaan en het functioneren van het hellend scheprad in Nederland.*

Bijlage B. Redengevende beschrijving monument

Monumentnummer: 9631

Rottedijk 19, 2665 LR te Bleiswijk

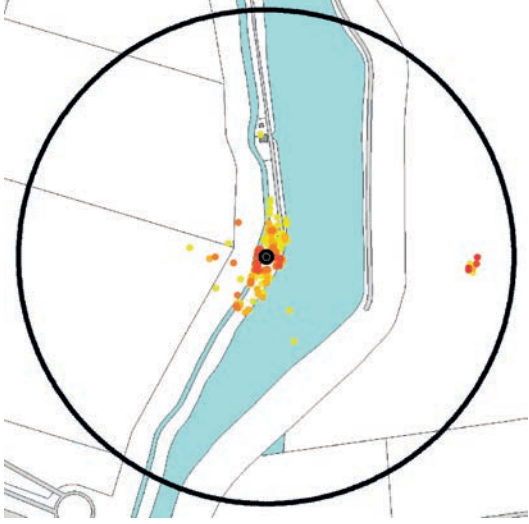
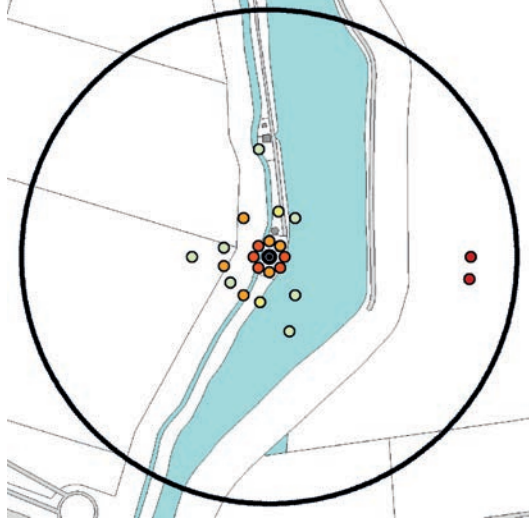
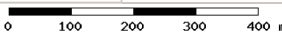
Watermolen nr 1 van de "A-gang" van de Bleiswijkse Droogmakerij Anno 1772. Gedeeltelijk gesloopt 1915. Tot de middelzolder nog aanwezige achtkante watermolen uitgerust met een hellend scheprad. Ramen en deuren voor het overgrote deel nog in de oorspronkelijke vorm aanwezig alsmede de watergangen welke bij een hellend scheprad behoren. Het meest gave exemplaar welke van deze molen restanten nog aanwezig is.

Bijlage C. Geraadpleegde literatuur en websites

- PARK, 2020, Molens in Beeld, Advies beleid molenbiotopen, Provincie Zuid-Holland
- Bosch & Slabbers, 2020, Molens tekenen het landschap van Zuid-Holland, Provincie Zuid-Holland
- Debby Gerritsen, Onno Helleman en Ellen Steendam, 2019, Het Molenerf van de Zuid-Hollandse Poldermolen, Erfgoedhuis Zuid-Holland
- Lameris-Huis Adviseurs en De Hollandse Molen, 2010, Molenbiotoopinventarisatie Zuid-Holland 2010, Provincie Zuid-Holland
- Beek & Kooiman Cultuurhistorie, 2010, Actualisatie buitenplaatsen CHS; de buitenplaatsbiotoop in Zuid-Holland.
- Verschuure, G., 2015, De buitenplaatsbiotoop of landgoedbiotoop, Nieuwe allianties in de bescherming van buitenplaatsen en landgoederen, Vitruvius nr. 33 oktober 2015
- Johan Knoester, 2010, Thuis in de Zuidplas, Van Polder tot gemeente, Erfgoedhuis Zuid-Holland
- J. Hofstra -Van Reeuwijk Bouwmeester, 2021, Bouwhistorisch onderzoek Molen A-1 te Bleiswijk; onderzoek naar het ontstaan en het functioneren van het hellend schepgrad in Nederland
- I.Bobbink, 2016, De Landschapsarchitectuur van het Polderboezemsysteem, Delft University Press
- Cultuurhistorische Atlas Provincie Zuid-Holland
- www.molens.nl (De Hollandse Molen)
- www.rce.nl
- www.beeldbankoudzevenhuizenmoerkapelle.nl
- www.oudzevenhuizenmoerkapelle.nl

Bijlage D. Molenbiotooprapport 2009

Biotooprapport: 90A

Algemene informatie																																		
Naam: A nr. 1 Plaats: Bleiswijk Adres: Rottedijk 19 2665 LR Bleiswijk	 																																	
Parameters voor de berekening																																		
Maaiveldhoogte: 1 meter t.o.v. NAP Evt. stellinghoogte: 0 meter Lengte van het gevlucht: 28,2 meter	Aantal hoogtemetingen binnen 400 meter: 125053 Aantal hoogtemetingen die de biotoopnorm overschrijden: 269																																	
Resultaten - kaarten																																		
<u>Hoogtemetingen die de biotoopnorm overschrijden</u> 	<u>Gestandaardiseerde sectorscores</u> 																																	
 																																		
Topografische Ondergrond © Topografische Dienst Kadaster																																		
<table border="1"> <thead> <tr> <th>categorie</th> <th>1</th> <th>2</th> <th>3</th> <th>4</th> <th>5</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>kleur</td> <td style="background-color: yellow;"></td> <td style="background-color: orange;"></td> <td style="background-color: red;"></td> <td style="background-color: darkred;"></td> <td style="background-color: darkred;"></td> </tr> </tbody> </table>	categorie	1	2	3	4	5	kleur						<table border="1"> <thead> <tr> <th>sectorscore</th> <th>1</th> <th>2</th> <th>3</th> <th>4</th> <th>5</th> <th>rest</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>kleur</td> <td style="background-color: lightgreen;"></td> <td style="background-color: yellow;"></td> <td style="background-color: orange;"></td> <td style="background-color: red;"></td> <td style="background-color: darkred;"></td> <td style="background-color: darkred;"></td> </tr> <tr> <td>percentage</td> <td>2%</td> <td>1%</td> <td>2%</td> <td>2%</td> <td>1%</td> <td>92%</td> </tr> </tbody> </table>	sectorscore	1	2	3	4	5	rest	kleur							percentage	2%	1%	2%	2%	1%	92%
categorie	1	2	3	4	5																													
kleur																																		
sectorscore	1	2	3	4	5	rest																												
kleur																																		
percentage	2%	1%	2%	2%	1%	92%																												

Resultaten - hoofdwindrichtingen	
Noord: 6	Noordoost: 4
Noordwest: 7	Oost: 14
West: 9	Zuidoost: 5
Zuidwest: 8	Zuid: 6
Resultaten - totaal	
Totaalscore: 59 = Goed	
Beschrijving veldwerk	
Langs de Rottekade staan hoge beplantingen. Wanneer die worden gerooid, staat de molen volkomen vrij.	

Foto's	
N	NO
	
O	ZO
	
Z	ZW
	
W	NW
	
Fotograaf: Dhr. M. Ravesloot	

